

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ОБСЛУГОВУЮЧИХ КООПЕРАТИВІВ

І. В. Абрамова, к. е. н., доцент
Житомирський національний агроєкологічний університет

Визначено проблеми, пов'язані з розвитком сільськогосподарської обслуговуючої кооперації. Головний акцент зроблено на державній фінансовій підтримці сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Постановка проблеми. На сучасному етапі сільськогосподарські кооперативи створюються головним чином за рахунок пайових внесків їх членів. Але оскільки кооперування приваблює, в основному,

сільськогосподарських товаровиробників з відносно обмеженими фінансовими можливостями, формування ресурсів кооперативних організацій перетворилося на одну з найгостріших проблем їх розвитку. Особливо це стосується фондоемних напрямів кооперації (спільне використання техніки, переробка сільськогосподарської продукції тощо). Головним чином кооперативна ініціатива реалізується там, де непотрібне залучення спеціальних коштів.

Ситуація залишається проблемною також через недоступність кредитів комерційних банків і практичну відсутність на ринку банківських послуг кредитних установ, що функціонують на принципах кооперації і спрямовані на обслуговування аграріїв (кредитні спілки, кооперативні банки). Проблематичним є інвестування кооперативного сектора, оскільки кооперативи не співпрацюють із зовнішніми інвесторами через відсутність прибуткової орієнтації, а стимулюють залучення внутрішніх інвестицій не такі потужні, як в акціонерному бізнесі. Отже, обмеженість власних коштів і фактична відсутність зовнішніх джерел їх надходження суттєво уповільнюють розвиток обслуговуючої кооперації в аграрному секторі економіки країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання державної підтримки розвитку кооперативних організацій набуває особливого значення в сучасній аграрній науці. Конструктивними є погляди щодо державної підтримки розвитку кооперації, запропоновані В. Зіновчуком. Він вважає, що розвиток кооперативного руху потребує підтримки з боку держави, яка повинна створити справедливі закони оподаткування, особливий порядок застосування антимонопольного законодавства тощо [2]. Питання державного регулювання розвитку сільськогосподарської кооперації досліджував В. Бабаєв [1]. Проблема державної фінансової підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів присвячені праці А. Шолойко [6]. Вагомий внесок у теорію і практику розвитку кооперативного руху зроблено В. Гончаренком, Л. Молдаван, А. Пантелеймоненком та іншими економістами-аграрниками [2]. Водночас, питання державної фінансової підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів залишається не достатньо вивченим та дослідженим, що вказує на необхідність проведення окремого дослідження у зазначеному напрямі.

Мета і методика дослідження. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та розробка методичних підходів щодо поліпшення державної фінансової підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Методологічною та теоретичною основою дослідження є системний метод пізнання соціально-економічних явищ і процесів в ринкових умовах. Для вирішення окремих завдань використовувалися:

абстрактно-логічний метод; метод синтезу; метод порівняльного аналізу; розрахунково-конструктивний метод; метод аналогії; статистико-економічний та графічний методи.

Виклад основного матеріалу. Сільськогосподарські кооперативи, що будують свою діяльність на міжнародних принципах кооперації і відповідають концепції кооперативного підприємства в ринковій економічній системі, почали поширюватися в Україні після прийняття Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» (1997 р.), який закріпив їх легітимний статус та забезпечив відповідне правове поле діяльності. Затверджена наказом Міністерства аграрної політики «Програма становлення і розвитку сільськогосподарських кооперативів як неприбуткових організацій» (2000 р.) визначила пріоритети розвитку кооперативного руху в аграрному секторі економіки країни та намітила основні напрями його державної підтримки.

Указами Президента України «Про заходи щодо забезпечення формування та функціонування аграрного ринку» та «Про заходи щодо розвитку кооперативного руху та посилення його ролі в реформуванні економіки на ринкових засадах» (2000 р.) були затверджені основні економічні засади розвитку кооперації в Україні. А прийняття у 2003 р. Закону України «Про кооперацію», який визначив основні принципи діяльності усіх кооперативних організацій, сприяло активізації розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в аграрному секторі економіки країни та зростанню їх кількості з 447 у 2000 р. до 1127 у 2005 р. Водночас відсутність системної державної підтримки та належного фінансового забезпечення вплинули на зменшення їх кількості впродовж 2006–2010 рр.

Як свідчить досвід країн з розвинутою ринковою економікою, серед засобів державної підтримки особливе значення має бюджетне фінансування. За рахунок асигнувань з державного та місцевих бюджетів, різних фондів цільового призначення здійснюється регулювання та підтримка діяльності сільськогосподарських товаровиробників. Бюджетні трансферти, як правило, мають цільовий та регулярний характер, спрямовуються на фінансування державних програм розвитку кооперації; формування інфраструктури аграрного ринку; кадрову, інформаційно-консультаційну та наукову підтримку діяльності сільськогосподарських кооперативів; фінансове забезпечення органів державної влади, відповідальних за розвиток кооперації в сільському господарстві тощо.

Державною цільовою економічною програмою підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 року передбачено виділення бюджетних коштів на

підтримку діючих та створення нових молочарських, м'ясопереробних, плодоовочевих, багатофункціональних і зернових кооперативів, кооперативів з обробітку землі та збирання врожаю сільськогосподарських культур. Також програмою визначено орієнтований обсяг коштів державного бюджету, необхідних для її виконання у сумі 6489 млн. грн [4].

Відповідно до затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 9.03.2011 р. № 272 «Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів» визначено механізм використання коштів, передбачених у державному бюджеті за програмою «Державна підтримка сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів». Встановлено, що спрямування бюджетних коштів буде здійснюватися на конкурсних засадах на фінансову підтримку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, членами яких є виключно особисті селянські, фермерські господарства та фізичні особи – сільськогосподарські товаровиробники, для придбання сільськогосподарської техніки, обладнання та устаткування вітчизняного виробництва. Фінансова підтримка надаватиметься кооперативу у розмірі 90 % вартості техніки без урахування сум ПДВ за умови попередньої оплати кооперативом постачальну техніку 10 % її вартості та укладання з управлінням відповідного договору [5].

Водночас, слід зауважити, що незважаючи на визначені в законодавчому порядку заходи, фінансова підтримка сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів впродовж 2009-2011 рр. здійснювалася на досить низькому рівні.

Фактичний рівень фінансування заходів, передбачених Державною цільовою економічною програмою розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 року впродовж 2009-2011 рр. не відповідав плановому. Така ситуація, з одного боку, викликана наслідками фінансово-економічної кризи, а з іншого – відсутністю системних, чітких та злагоджених дій з боку органів державної влади і управління у реалізації запланованих дій та заходів. Як наслідок, очікуваного рівня зростання кількості сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів (1000 од. у 2010 р. згідно з прогнозами, оприлюдненими Державною цільовою економічною програмою підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 року) не відбулося, матеріально-технічна база діючих кооперативів залишається у край тяжкому стані, під загрозою невиконання опинився третій етап (2012–

2015 рр.) реалізації Програми, який передбачає забезпечення виконання визначених заходів у повному обсязі.

Висновки. Наразі державна підтримка діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів здійснюється за допомогою комплексу урядових програм та заходів, спрямованих на зростання ефективності та доходності сільськогосподарського виробництва. Проте, невирішеними залишаються ще ряд питань, пов'язаних з системною, повною і чіткою державною фінансовою підтримкою формування та діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Така ситуація значно уповільнює темпи розвитку кооперативного руху в аграрному секторі економіки країни та вказує на необхідність пошуку нових, більш ефективних способів державної підтримки кооперативних організацій. Виходом із зазначеної ситуації може стати формування цілісного організаційно-економічного механізму державної підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Список використаних джерел

1. Бабаєв В. Ю. Технологія державного регулювання розвитку сільськогосподарської кооперації / В. Ю. Бабаєв // Актуальні проблеми державного управління. – 2011. – № 2(40). – С. 1–10.

2. Гончаренко В. В. Концепція розвитку національного кооперативного руху / В. В. Гончаренко, Л. В. Молдаван, В. В. Зіновчук. – К., 2001. – С. 67.

3. Про Державний бюджет на 2011 рік. – Закон України від 23.12.2011 р. № 2857-V:[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>

4. Про затвердження Державної цільової економічної програми розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 року. – Постанова Кабінету Міністрів України від 3.06.2009 р. № 557:[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>

5. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. – Постанова Кабінету Міністрів України від 9.03.2011 р. № 272:[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>

6. Шолойко А. С. Державна фінансова підтримка сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в умовах застосування програмно-цільового методу фінансування / А. С. Шолойко// Облік і фінанси АПК. – 2011. – № 2. – С. 93–98.

7. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://minagro.kiev.ua>